

Sprehodi po knjižnem trgu

Lucija Stepančič

Kristina Kočan: Divjad.

Maribor: Založba Litera, 2019.

Ni prav dosti predstavnikov ambiciozne mlajše generacije, ki bi se v pripovedne vode podali brez kakršnih koli posebnih učinkov, brez trikov in skritih asov v rokavu. Kristina Kočan pa se naravnost ter brez vsakršnih ovinkov sooča s "plemenom", katerega podobe se je "utrudil" že Tomaž Šalamun, in to do te mere, da se je kar odselil. Ona ostaja, pravzaprav se vrača, in se dela loteva prav tam, kjer drugi obupajo. V vsakdanjosti, med dolgočasnimi ljudmi, v plitvinah nedogajanja. Tam, kjer mora za pogon zadoščati rahla smešnost.

Lezbijki, ki se v strahu pred govoricami pretvarjata, da sta sestri (*Sestri*), upokojenci, ki s klopi v parku preženejo mlado nosečnico, potem pa veselo opravljajo in natolcujejo (*Kje je Danica?*), otroci, ki rabutajo sadje (*Rabutanje*), mlad par, ki je nehote priča nečednostim skupnega prijatelja (*Ojstrica*), vsi ti zdaj nadomeščajo flaneurja, ki govori iz njene poezije. Po treh dobro sprejetih pesniških zbirkah se avtorica loteva proze, in to na najtežjem, najbolj tveganem koncu, zato bo prestop iz uveljavljenega, visoko artikuliranega in prepoznavnega terena na kočljivo in nehvaležno področje kratke proze marsikoga začudil. Protagonisti *Divjadi* so vsaj v veliki večini ljudje, ki nimajo pojma o tem, kaj vse *velja početi v New Yorku*, in čeprav so tukaj tudi izjeme, dajejo celotni zbirki ton posamezniki, ki nikoli ne bi brali poezije, sploh pa ne njene. Pri tem pa si avtorica drzne ignorirati prav

vsako modo, ki je kdaj razsajala po (naši) literarni sceni. V resnici je prav osupljivo, kako se niti najmanj ne potruzi, da bi si pomagala s frajerskimi prijemi urbane literature, kako se izogiba celo vsakemu duhovičenju, da o nostalgiji, ki se vse boljše prodaja, niti ne govorim. Še minimalističnega zapika si ne privoščiči, pozerski hlad, v katerega bi se lahko zatekla, je očitno sploh ne zanima (resnici na ljubo zna biti včasih precej gostobesedna). Kot da je sploh ne bi zamikalo zakoličiti lastnega vrtička s prepoznavnim slogom, tako kot se tudi ne trudi, da bi poudarila svojo distanco do silno prozaičnih pojavov, ki jih opisuje in ki nikomur niso v čast. Kot da se niti malo ne boji kužne apatije. Ali pa je skrajno preprostost prepoznala kot največji izziv.

Še imena oseb (Silva, Rozi, Lojze, Joško, Danica, Majda, Janez, Stane ...) so precej staromodna, poudarjajo umeščeno v čas in prostor ter predvsem povprečnost. Namigujejo na osebe iz radijskih voščil, mogoče še iz osmrtnic, že nočna kronika je zanje preveč eksotična. Na osebe iz vrste v Hoferju ali Lidlu, ki so tako neizrazite, da bi si imena (a tudi usode, hiše in družine) mirne duše lahko tudi zamenjale med sabo, pa tega nihče ne bi opazil. Še one same ne. Edinole seks izvabi iz njih nekaj življenja in opisi so nadvse slastni: "Roka mu je zdrsela po njeni nogi pod laneno obleko do mednožja. Začutil je njeno vročino in se je dotaknil s prsti. Zvila se je pod njegovim dotikom in njen jezik je zlezal globlje v njegova usta, ki so imela prijeten okus po vinu. Počasi je izvlekel prsta in zlezla je okoli njega. Med nogami je začutila njegovo trdoto. Odprla mu je zadrgo na kratkih hlačah, odmaknila svoje hlačke in spretno, a nadvse počasi vzela vase njegovo moškost."

Večinoma pa avtorica kot vsevedna pripovedovalka ostaja nadvse zadržana in vsakršne razlage prepušča bralcu, čeprav je lahko že skrajno preprost opis nabit z rušilno ironijo: "Ana je baletka. Stara je 14 let. Ana je dobra. Želi se vpisati na kraljevo akademijo za balet v Londonu, zato pridno trenira in pleše vsak dan. Na konservatoriju in pri svoji zasebni plesni učiteljici. Ima dolge svetle lase, ki ji segajo do pasu. Nanje je nadvse ponosna. Živi z mamom in njenim fantom. Očeta ni. Mama ima na srečo dobro službo in še boljše plačo, kot pravi sama. Ana so njene uresničene sanje nje same. Fant je nepomemben. Nič posebnega. Ne vtika se in že to je dovolj. Ana je lepa. Njeno telo je brezhibno. Izklesano. Tudi na svoje telo je Ana ponosna. Ve, da je lepša od svojih vrstnic in da izstopa. Vanjo so zaljubljeni vsi sošolci in vsi učitelji. Tudi kakšna učiteljica. Ana je le zdravo hrano. Nobenih maščob. Včasih lososa. Nobene slabe prehrane. Pazi, da veliko pije. Vodo in kokosovo vodo. Ko ji čas dopušča, rada pomaga drugim. Ana je dobra."

Ploskovitost, nedodelanost karakterjev je tu povsem na mestu, še več, ker gre za slehernika in njegovo moralno ter sploh vsakršno povprečnost, se to ujema s stanjem duha. Tam, kjer se vsesplošna plehkost sprevrže v nevarno iztirjenost, pa bi omledni (ne)karakter vendarle veljalo razviti, ga osvetliti. Kaj je narobe z materjo, ki svojo hčer v želji po uspehu potiska v naročje pedofilu? Vse! Ker pa o njeni motivaciji ne izvemo tako rekoč nič (fotograf vendarle ni tako bistven za baletkin vzpon med zvezde), v zgodbi zazija praznina, kot zamujena priložnost. Res, le kaj je narobe s tako materjo? Zgodba zase. Tema za grozljivko. Zgodba o balerini (*Portfolio*) se konča, ko bi se lahko pravzaprav šele dobro začela.

Hrepenenje, ki bi iskalo izhod iz te pritlehnosti, ambicije, ki bi presegle mediokriteto, vse to predstavlja nevarnost in privablja nesrečo. Dokler so ljudje obsedeni od svojih majhnih, bedastih užtkov, se jim ne more zgoditi prav nič slabega, takoj ko se preveč zaljubijo ali želijo vsaj doštudirati, nadse že priključijo prekletstvo. V najboljših zgodbah *Divjadi* hrepenenje privablja smrt, in ta je temna muza. Za tako drobno zbirko ima knjiga veliko obrazov: pričakovana, netragična in pravzaprav banalna smrt prababice v visoki starosti ima v otroških očeh sijaj nedopovedljivo skrivnostne veličine (*Brezglasje*), lahko je tragičen nasledek nesporazuma in s tem naravnost šokantna (*Pet*), v zgodbah *Divjad* in *Pri Čričku*, ki ju, mimogrede, najbolj zaznamuje slovenski *genius loci*, pa se počasi in slovesno najavlja s tesnobnimi, a poetičnimi namigi. V njeni senci se tudi sredi najbolj nevprašljive in na videz varne vsakdanjosti vrstijo dialogi, ki kar pršijo od iskrivosti. Tako kot v zgodbi *Od petka do petka ali le en dan v tednu*, ki je prava mojstrovina in v zbirki izstopa: "Tanja je opazila, da je Lojzeta nekoliko odneslo. Prijela ga je za ramo in mu rekla: 'Vidiš, ne morem se resno pogovarjat s tabo.' Malce ji je že šlo na smeh. Njegovih opazk nikoli ni jemala smrtno resno. Nekako je čutila Lojzetovo naklonjenost. Vsaj do neke mere. Morda zaradi tistega poljubljanja. 'Kaj je, hm? Ti bi to vseeno malo rada, a ne? Daj, priznaj, no. Daj, no,' jo je dražil. Tanja se je zdaj že smejala. Seveda si je želela, da bi jo Lojze nekoč pospremil tudi do spalnice in ne le do vhodnih vrat. 'Saj te bom. Ta teden te bom, Tanja. Samo, da zaključim Ibsena,' ji je rekel."

Prava umetnina je zgodba *We are alive*, najboljša v zbirki. Kristina Kočan med liki, ki ji ugajajo, daje vse od sebe: to so glasbeniki in igralci, v nekoliko manjši meri tudi slikar, in predvsem zaljubljenici. Tu ni več niti besede odveč in prav nobene ekspozicije ne potrebujemo, da bi vedeli, kdo sta lika, ki ju ne moremo niti dobro videti, kaj sta si bila v preteklosti in kaj ju čaka

v prihodnje. Po njunem senčnem, nočnem, grešnem svetu nas avtorica vodi samozavestno in s prezenco, ki bi si jo vedno želeli.

Za prehod na intenzivnejšo raven bivanja plehko stremuštvo seveda ne zadošča, prej obratno. Značilna sodobna želja, da bi bili za vsako ceno nekaj posebnega, je kvečjemu pogubna in družinski oče iz zgodbe *Pri čričku* se za razliko od matere iz *Portfolia* tega celo zave. "Dušan je neznansko zadovoljen, da je letos za družino izbral ta kraj. Prej so vedno hodili na drage in eksotične počitnice, kjer si niso nikoli odpočili. Vedno so morala biti letovanja nekaj posebnega. Tako kot oprema v njihovem domu. Posebna. Posebno lepa. Posebno lepe počitnice, posebno lep dopust, posebno lepa in uspešna otroka, posebno dobra žena. Vse tako posebno. Ta strah, da ne bi kaj spodkopalo njegove vrednosti, njihove vrednosti."

Kristina Kočan v prozo vstopa manj vehementno, kot je vstopila v poezijo, kjer njene pesmi doživljamo tako celovite in dodelane, da jim ni mogoče ničesar dodati niti odvzeti. Kljub temu pa je zbirka kratke proze dragocena zanjo in zanimiva za bralca. Tu je videti avtorico pri delu, izbiranje, omahovanje, dodajanje, odzemanje, posamezna zmagoslavja, a tudi veliko mero dvoma, vse, kar je prisotno v vsaki prozaistični potilnici. Opazna pa je tudi odločenost poskusiti nekaj novega ter s tem začeti na najmanj utrjenem mestu, predvsem pa se v zgodbah Kristine Kočan čuti odprtost do nadaljevanja in nadgradnje.